

Ο ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΕΙΣ τὴν νῆσον Κρήτην, ἐπὶ τῆς πλευρᾶς βουνοῦ, σχηματίζοντος μίαν τῶν ριζῶν τῆς Ἰδης, τέσσαρα δὲ μίλια μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν Γόρτυνα, ὑπάρχει ἀνοιγμά τι, στόματος ὁπωσοῦν ἔχον ὁμοιότητα, ἀνδρὸς δὲ ὕψος, καὶ ὅλως ἀδιάκριτον πολλῶν ἄλλων χασμάτων τῆς περιχώρου. Ἀλλ' ἡ πάγκοινος τὸ φαινόμενον εἰσοδος αὕτη φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς εὐμορφα περάσματα, διὰ λίθων κεκομμένα, τὰ ὁποῖα περιστρέφονται, ἐκκλίνουν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ διακόπτουν ἀλλήλα μὲ τοσαύτας περιπλοκάς, ὥστε χωρὶς μεγάλῃν προφύλαξιν φαίνεται ἀδύνατον, ἀφοῦ τίς περιπλεχθῇ ἅπαξ εἰς αὐτὰ, νὰ ἐξέλθῃ πλέον. Σχεδὸν ὅλον τὸ βουνὸν εἶναι πανταχοῦ διωρυγμένον μὲ τοιαῦτα ὑπόγεια, ἐστερνημένα πάσης τάξεως, ὥστε νὰ ὁμοιάζωσι τύχης μᾶλλον ἀποτέλεσμα παρ' ἀνθρώπου προμελετημένον ἔργον. Ὅτε ὁ Γάλλος περιηγητὴς Τournefort εἰσεκέφθη τὸ μέρος τοῦτο, πᾶς ὁ μετ' αὐτοῦ ἐκράτει λαμπάδα· εἰς πᾶσαν δύσκολον τροπὴν ἐμπηγαν, ἐκ δεξιῶν, κομμάτια χαρτίου μὲ ἀριθμοὺς σημειωμένα· εἰς τῶν ὁδηγῶν ἀναπτεν εἰς τακτικὰς ἀποστάσεις δεμάτια ἐκ κλάδων πίτυος, καὶ ἄλλος διεσκόρπιζεν ἐπὶ τῆς γῆς ἄχυρα κατ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ περιπάτου. Πλὴν, μ' ὅλας τὰς προφυλάξεις ταύτας, φαίνεται ὅτι μικρὸν μόνον μέρος τοῦ λαβυρίνθου ἠμπόρεσε νὰ ἐξετάσῃ ὁ Τournefort. Νεώτερός τις περιηγητὴς (F. S. North Douglas) ἐπεχείρησε τὴν κατόρθωσιν τοῦ ἄθλου τούτου μετὰ πλείστων ὁδηγῶν, ἀπὸ λαμπάδας καὶ φανάρια, καὶ 1700 πήχεις σχοινιδίου, ἐφωδιασμένος· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἠναγκάσθη ν' ἀφήσῃ πολλὰς τῶν περιστροφῶν ἀνεξετάστους, καὶ νὰ μὴν ἐμβῇ ποσὼς εἰς ὑψηλὰς τινὰς καὶ πλατείας διόδους, αἵτινες ἐφαίνοντο ἀρμόδιαι νὰ δελεάσωσιν, ἔπειτα δὲ ν' ἀποπλανήσωσιν αὐτόν.

Ἀμέσως ἀφοῦ τίς ἐμβῇ εἰς τὰ σπήλαια ταῦτα, εὐρίσκει ὡς μικρὸν τινα θάλαμον, πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται πέρασμα 3300 πόδας μακρὸν, καὶ κατὰ μέσον ὅρον 12 μὲν πόδας πλατὺ, 10 δὲ πόδας ὑψηλόν, μολονότι ὁ Τournefort λέγει ὅτι εἰς τινὰ μέρη ἦτον ὑπόχρεως νὰ κύπτῃ ὀλίγον τι, καὶ ὅτι, περὶ τὴν μέσσην τοῦ δρόμου, εὗρηκαν τὸ πέρασμα τὸσον χαμηλὸν καὶ στενόν, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ συρῶσιν ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ γονάτων, ἕνας ἕνας. Τὸ πέρασμα τοῦτο οὐδ' ἀναβαίνει οὐδὲ καταβαίνει πολὺ· τὸ ἔδαφος εἶναι λεῖον καὶ ὁμαλὸν ἀπὸ πλευρᾶς εἰς πλευράν· οἱ τοῖχοι ἢ τὰ πλευρὰ εἶναι διόλου κατὰ κάθετον, συνίστανται δ' ἐκ τοῦ στερεοῦ βράχου, παρεκτός τῆδε κακείσε, ὅπου ἔχουν αὐτοὺς ἀριστα ἐκτισμένους. Εἰς πᾶσαν δεκάδα ἢ δωδεκάδα βημάτων παρουσιάζονται νέα ὁμοιοεῖδη περάσματα· αὐτὰ δὲ πάλιν ἢ ἀποτόμως στρέφουν εἰς ἄλλα, ἢ ἐπ' ἀνέρχονται εἰς τὸ πρῶτον, ὃθεν ἐξέκλιναν. Ἀφοῦ ὁ προειρημένος Ἀγγλος περιηγητὴς Δούγλας ἐπροχώρησε κατὰ τὸ φαινόμενον μίαν σχεδὸν ὥραν εἰς τὰ ὑπόγεια ταῦτα, στοχαζόμενος ὅτι ἦδη

ἔφθασεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ βουνοῦ, εὐρέθη ἔξαφνα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ σχοινιδίου του, κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὃθεν ἐξεκίνησε. Παρετήρησε δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἰδιωμά τι παράδοξον, ὅτι, ἀντὶ νὰ εὗρωσι πνιγηρὸν ἢ νοσώδη ἀέρα εἰς τὰ στενὰ ταῦτα ἐνδόμυχα, ἀνέπνεαν ἐξίσου ἐλεύθερα ὅτε ἀπείχαν σχεδὸν ἐν μίλιον ἀπὸ τὸ στόμα, καθὼς καὶ ὅτε πρῶτον ἐμβήκαν εἰς τὸν λαβύρινθον. Ἐσημείωσε δὲ, καὶ ὅτι ἅπασαι αἱ γωνίαι εἰς τὴν ἀλλόκοτον ταύτην ἀνασκαφὴν ἦσαν οἷτως ὀξεῖαι, ὥς νὰ εἶχαν πελεκηθῇ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Εἰς ἐν τῶν περασμάτων μετὰ πλείστης δυσκολίας ἀνεκάλυψε διὰ τινος στενοῦ ἀνοίγματος μικρὸν ὀκτωγώνιον θάλαμον, κορυφαίου σχήματος. Ὁ Τournefort ἀναφέρει δύο δωμάτια, σχεδὸν στρογγύλα, εἰς τὸν βράχον ἐξωρυγμένα, εἰς μέρος τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἐνόμιζε τὸ μακρυνώτερον ἢ ἐνδότερον τοῦ λαβυρίνθου. Εἰς τοὺς τοίχους δὲ τῶν δωματίων τούτων εὗρηκε διάφορα ὀνόματα, μὲ ἀνδρακα γραφέντα, ἐπὶ Βενετῶν, ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ εἰσχωρήσαντας. Ἀντέγραψε δὲ δύο ἢ τρία ἐκ τούτων· παραδείγματος χάριν.— 'Qui fu el strenuo Signor Zan de Como, Cap^{no} dela Fanteria, 1536 —' R. Francesco Maria Pesaro, Capucino Frater Taddeus Nicolaus, 1539.' Εἰς τὰ δωμάτια ταῦτα, καὶ εἰς τὰς διόδους τὰς εἰς αὐτὰ φεροῦσας, ἦσαν καὶ ἄλλαι διάφοροι χρονολογίαι, γεγραμμέναι ἢ γεγλυμμέναι μετὰ τὴν σμίλην, ἀπὸ τοῦ 1495 μέχρι τοῦ 1579, ὃ δὲ Τournefort ἐπρόσθεσε 1700, τὸ ἔτος τῆς αὐτοῦ ἐπισκέψεως. Κατὰ τὸν ἀκριβῆ τούτων περιηγητὴν, τὸ πλεον ἐλικοειδὲς καὶ δύσκολον μέρος τοῦ λαβυρίνθου εἶναι τὸ ἐκπέμπον κλάδους πρὸς τὰριστερά, τριάκοντα περίπου βήματα ἐκ τῆς εἰσόδου, ὅπου περάσματα πολυπληθῆ, τὰ μὲν διασταυρόντα ἐν τὸ ἄλλο, τὰ δὲ ἀδιέξοδα, συγχύζουσιν ἐντελῶς καὶ φύρουνσι τὸν νοῦν. Μᾶς διηγείται ὁ περιηγητὴς Σάνδους, ὁ ἐπισκεφθεὶς τὴν Κρήτην πρὸ δύο ἑκατονταετηρίδων, ἀλλὰ μὴ ἐμβὰς εἰς τὸν λαβύρινθον, ὅτι ἤκουσε παρ' Ἀγγλοῦ ἐμπόρου, ἰδόντος αὐτόν, ὅτι τὸσον ἦτο περιπλεγμένος καὶ παμμεγέθης, ὥστε ὁδηγός, συνειδησιμὸς νὰ δείχνῃ αὐτόν εἰς ἄλλους εἰκοσι χρόνους κατὰ συνέχειαν, ἐχάθη ἐκεῖ, καὶ οὐδέποτε πλεόν ἤκούσθη. Οὔτε ρανὶς ὕδατος δὲν στάζει διὰ τῶν βράχων, ἀπολιθώσεις δὲν ὑπάρχουν ὅποιαιδῆποτε, ἀλλὰ παντοῦ εἶναι ξηρὸς ὁ λαβύρινθος, ὃ δὲ ἀπὸ ἴσης καὶ θερπνῆς θερμοκρασίας.

Κατὰ τὸ ἀρχαῖον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὅπου μῦθοι εὐρίσκονται συμπεφυρμένοι μετὰ τὴν ἀλήθειαν, ἢ σχεδὸν τὰ πάντα πρέπει νὰ ἐκλαμβάνωνται ἀλληγορικῶς, ὁ λαβύρινθος ἐγίνε, κατὰ μίμησιν τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ὁμοίου οἰκοδομήματος, ὑπὸ Δαιδάλου τοῦ Ἀθηναίου, διὰ τὸν δεύτερον Μίνωα, βασιλέα τῆς Κρήτης, ὅστις ἤκμασε δεκατρεῖς περίπου ἑκατονταετηρίδας πρὸ τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς. Τὰ περὶ τοῦ τερατώδους Μινωταύρου, ὅστις διήρχετο τὰ ἐνδόμυχα ταῦτα, καὶ τοῦ Θησέως, ὅστις ἐνεκλείσθη εἰς αὐτὰ διὰ νὰ καταφαγωθῇ, καὶ τῆς ὡραίας Ἀριάδνης, ἣτις ἀπήλλαξε τὸν

ΟΙ ἄλῃθεις φιλόσοφοι ἀγαπῶσι τὴν ἀρετὴν διὰ μόνην αὐτὴν· τοιοῦτοι ὅμως εἶναι πολλὰ ὀλίγοι. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἄλῃθεις ἐρασταὶ τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς θρησκείας. Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, διὰ τοὺς ὁποίους ἔλεγεν ὁ Ἀρίστιππος, ὅτι δύνανται νὰ ζῶσι καὶ χωρὶς νόμους· ἐρωτηθεῖς ποτε, τί πλέον ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι, ἔφη, 'Ἐὰν πάντες οἱ νόμοι ἀνααιρεθῶσιν, ὁμοίως βιώσομεν.' Εἰς αὐτοὺς ἡ ἀρετὴ εἶναι ἕξις, καὶ γίνεται τρόπον τινὰ χρεῖα φυσικὴ· καὶ ὥς τοὺς εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ τρώγωσι μηδὲ νὰ πίνωσιν, οὕτω δὲν ἐμποροῦν νὰ ζήσωσι χωρὶς τὴν καθημερινὴν σπουδὴν καὶ μελέτην τῆς εὐδαιμονίας καὶ δόξης τοῦ ἔθνους των. Ἡ ἀναισθησία, ἡ ἀχαριστία, καὶ αὕτη τῶν κακῶν ἀντ' ἀγαθῶν ἀπόδοσις, ἀντὶ νὰ χάμωσι μιστηὴν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀρετὴν, τοὺς πληροφοροῦν ἐξ ἐναντίας ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Αὐτοὶ σὲ διδάσκουν, σὲ φωτίζουν, σὲ εὐεργετοῦν, ὅχι διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνης, ἢ τῶν πρὸς αὐτοὺς ἐπαίνων σου, ἀλλὰ διότι νομίζουν χρεὸς ἀπαραίτητον νὰ σὲ εὐεργετῶσι. Εἰς ὀλίγα λόγια, αὐτοὶ εἶναι ἄλλοι θεοὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀνατέλλοντες τὸν